

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Elišky Cihlářové a soudců JUDr. Jaroslava Hubáčka a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: P. Č., proti žalovanému: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, se sídlem Na Sadech 26-27, České Budějovice, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 3. 2008, č. j. 10 Ca 24/2008 – 15,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á**.
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 3. 3. 2008, č. j. 10 Ca 24/2008 - 15, zamítl žádost podanou žalobcem (dále jen „stěžovatel“) ze dne 13. 2. 2008 o osvobození od soudních poplatků za podanou žalobu na ochranu proti nečinnosti Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích ohledně jeho žádosti o poskytnutí informací. Krajský soud vyšel z toho, že stěžovatel v žádosti o osvobození od soudních poplatků nedostačujícím způsobem čestně prohlásil, že je dlouhodobým adresátem státního příspěvku na živobytí a že nemá oprávnění k nakládání s žádným vlastnictvím. Stěžovatel byl z tohoto důvodu poučen, že jeho čestné prohlášení nepostačuje, stejně jako potvrzení o poskytnutí příspěvku na živobytí v nespecifikované výši pro zdravotnická zařízení za účelem hrazení regulačních poplatků ve zdravotnictví. S tímto poučením byl stěžovateli zaslán tiskopis „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků“ s tím, aby jej řádně vyplnil a předložil zpět krajskému soudu. Stěžovatel však vrátil uvedený tiskopis nevyplněný a

odkázal na listinu založenou u správy krajského soudu a na své čestné prohlášení. Za tohoto stavu krajský soud žádosti stěžovatele nevyhověl, neboť čestné prohlášení není doložením toho, že stěžovatel nemá dostatečné prostředky. Takovým dokladem není ani potvrzení Městského úřadu v Poličce ze dne 7. 1. 2008 o poskytnutí příspěvku na živobytí, v němž není konkretizována jedna z dávek, které může být stěžovatel příjemcem, není uvedena výše dávky a navíc bylo vydáno pro zdravotnická zařízení v souvislosti s hrazením regulačních poplatků.

Proti tomuto usnesení krajského soudu podal stěžovatel v zákonné lhůtě kasační stížnost, kterou obsahově opřel o ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Stěžovatel předně namítal, že napadené usnesení nerespektuje obsah žádosti o osvobození od soudních poplatků, kterou jako žalobce učinil, a účinný projev jeho vůle pak maří zavádějící citací znění čestného prohlášení. S. ř. s. vyžaduje od žadatele jen doložení nedostatku prostředků, a soudci pak ukládá povinnost učinit si úsudek o zákonných podmínkách pro individuální osvobození žadatele od soudních poplatků. Krajský soud učinil závěr, že stěžovatel nedoložil nedostatečnost prostředků, ale z odůvodnění jeho usnesení není patrné, co tedy vlastně doložil, a jaký je úsudek krajského soudu z takového podkladu. Jediným úsudkem, který vyplývá z napadeného usnesení je závěr, že krajskému soudu je neznámá výše státního příspěvku v hmotné nouzi a že krajský soud popírá platnost listiny, jež je uložena u správy tohoto soudu. Krajský soud tak fakticky vymáhá vyplnění formuláře vzoru 060, ačkoliv i obsahem tohoto vzoru jsou prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno. Proto stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadené usnesení krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení s tím, aby mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků.

Nejvyšší správní soud přezkoumal na základě kasační stížnosti napadené usnesení v souladu s ustanovením § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnil stěžovatel v podané kasační stížnosti, a přitom neshledal vady uvedené v odstavci 3, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Nejvyšší správní soud především netrval, pokud jde o podmínky řízení o kasační stížnosti, na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost, ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přitom vylučuje i právo na bezplatné zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu je usnesení, jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, by trvání jak na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, tak i na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému. Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, jenž účastník podáním žádosti sledoval a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr o tom, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, dostupný na www.nssoud.cz).

Konstantní judikatura Ústavního soudu vyslovila závěr, že „rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních

poplatků, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a s ohledem na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy České republiky) Ústavnímu soudu nepřísluší přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti uplatněného nároku dospěl. Přiznané osvobození od soudního poplatku navíc může být kdykoliv za řízení, případně i se zpětnou účinností odejmuto, pokud se prokáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují nebo neodůvodňovaly (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2000, sp. zn. IV. ÚS 271/2000).

Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je zařazen v ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je kromě jiného uvedeno, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.

Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků se však, mimo ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., též aplikuje za použití ustanovení § 64 s. ř. s. i ustanovení § 138 o. s. ř., podle kterého lze přiznat účastníku řízení osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka, a to zcela nebo zčásti. Žadatel je přitom povinen soudu prokázat věrohodným způsobem své majetkové a sociální poměry. Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků pak soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem.

Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků tedy krajský soud přihlíží nejen k majetkovým poměrům žadatele, ale též k výši soudního poplatku. Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba přihlídnout jak k výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, tak k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudního řízení.

Objektivní hlediska pro posuzování poměrů žadatele, resp. jejich tíživosti, v současné době nejsou v platném právu vyjádřeny. Soudy jsou proto nuceny překlénout tento nedostatek v každém konkrétním případě interpretací. Celkové zhodnocení všech okolností, které v této věci vypovídají o poměrech žadatele je tak věcí úvahy soudu a promítá se do závěru, zda je žadatel s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatky. Jestliže mu to jeho poměry nedovolují, je soud povinen mu přiznat tomu odpovídající osvobození od soudních poplatků (v plném rozsahu nebo zčásti).

Z ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. vyplývá, že účastník může být osvobozen od soudních poplatků při splnění tří předpokladů: a) podání žádosti o osvobození od soudních

poplatků, b) podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků.

V dané věci stěžovatel současně se žalobou ze dne 13. 2. 2008 podal žádost o osvobození od soudních poplatků. V žádosti uvedl, že nemá prostředky k tomu, aby mohl dostát svým poplatkovým povinnostem, což osvědčuje v listině uložené u správy Krajského soudu v Českých Budějovicích dne 4. 2. 2008. Stěžovatel v této žádosti také čestně prohlásil, že je „dlouhodobým adresátem státního příspěvku na živobytí, nemá oprávnění k nakládání s žádným vlastnictvím, a nemá ani oporu v rodinném zázemí a u úvěrových ústavů“. Krajský soud přípisem ze dne 14. 2. 2008 sdělil stěžovateli, že pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků nepostačuje jen jeho tvrzení o tom, že je poživitelem určité dávky v nespecifikované výši a že nemůže nakládat žádným vlastnictvím. Z těchto důvodů proto stěžovateli současně zaslal tiskopis „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků“ s tím, že je třeba ho řádně vyplnit a vrátit tomuto soudu ve lhůtě do 29. 2. 2008. Tento přípis i spolu s tiskopisem převzal, po předchozím uložení dne 15. 2. 2008, stěžovatel dne 27. 2. 2008. Dne 3. 3. 2008 podal stěžovatel osobně do podatelny krajského soudu potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků, které sám nazval čestným prohlášením a bez dalšího v něm proškrtl kolonky II. (příjmy z pracovního-obdobného poměru), III. (příjmy z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr), IV. (příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti), V. (příjmy z hmotného a sociálního zabezpečení), VI. (další příjmy), IX. (závazky, kde uvedl, že dluhy nesděljuje); pokud jde o kolonky I. (poměry osobní a rodinné) odkázal na jednotlivé řádky čestného prohlášení ze dne 13. 2. 2008, dále proškrtl kolonky VII. (osobní majetek), VIII. (výdělkové a majetkové poměry manžela žadatele), v nichž rovněž odkázal na řádky čestného prohlášení ze dne 13. 2. 2008, a posléze v kolonce X. (jiné okolnosti, které by mohly mít vliv na osvobození) uvedl, že příjmové poměry jsou osvědčeny čestným prohlášením ze dne 13. 2. 2008 a aktuální listinou, uloženou u správy krajského soudu. Takto vyplněné potvrzení pak stěžovatel opatřil datem 3. 3. 2008 a vlastnoručním podpisem.

Protože ze soudního spisu nevyplývá, že by žaloba stěžovatele byla zjevně neúspěšná (například opožděná), zkoumal krajský soud existenci předpokladu c). Nejprve je třeba zdůraznit, že účastníka „zatěžuje“ jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní. To znamená, že pokud chce být účastník ohledně své žádosti o osvobození od soudních poplatků úspěšný, musí nejen uvést, v čem spatřuje svůj nedostatek prostředků, který podle jeho názoru vede k tomu, že nemůže soudní poplatek uhradit, ale současně musí i takové tvrzení řádně doložit.

Stěžovatel však zejména vůbec neunesl své břemeno důkazní v tom smyslu, že by krajský soud na základě jím předložených důkazů mohl dospět k právnímu závěru pro stěžovatele příznivému. Právní úprava institutu osvobození od soudního poplatku totiž neukládá krajskému soudu povinnost, aby sám za žadatele vyhledával skutečnosti, které by měly charakterizovat nedostatek jeho prostředků k uhrazení soudního poplatku. Krajský soud také nemohl presumovat finanční potíže stěžovatele, stejně jako existenci dluhů, byť by jinak tyto okolnosti mohly objektivně naplňovat podmínky k úplnému nebo částečnému osvobození od soudních poplatků.

Stěžovatel ve své žádosti o osvobození od soudních poplatků jen velmi stroze uvedl, že nemá prostředky k tomu, aby mohl dostát svým poplatkovým povinnostem. Stěžovatel sice v žádosti čestně prohlásil, že je „dlouhodobým adresátem státního příspěvku na živobytí, nemá oprávnění k nakládání s žádným vlastnictvím, a nemá ani oporu v rodinném zázemí a u úvěrových ústavů“, ale minimálně v něm neuvedl zásadní údaj, a to v jaké výši měsíčně pobírá tento státní příspěvek, o jaký příspěvek se vlastně jedná, z jakého titulu a rozhodnutím kterého úřadu mu byl vyměřen. Proto krajský soud zcela důvodně sdělil stěžovateli, že pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků nepostačuje jen jeho tvrzení, že je poživitelem určité dávky v nespecifikované výši a že nemůže nakládat žádným vlastnictvím, proto mu také zaslal tiskopis „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků“ s tím, že je třeba ho řádně vyplnit a vrátit soudu ve stanovené lhůtě. Stěžovatel sice vrátil krajskému soudu tento tiskopis, ale de facto nevyplněný a odkázal na své původní čestné prohlášení a listinu založenou u správy krajského soudu. Stěžovatel tak jednak řádně neuvedl, v čem spatřuje nedostatek prostředků, který podle jeho názoru vede k tomu, že nemůže soudní poplatek uhradit a jednak toto své neurčité tvrzení vůbec ničím nedoložil.

Jako nedůvodnou posoudil Nejvyšší správní soud stížní námitku, že napadené usnesení krajského soudu nerespektuje obsah jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků a že účinný projev jeho vůle pak maří krajský soud zavádějící citací znění čestného prohlášení. Krajský soud totiž v odůvodnění napadeného usnesení citoval naprosto přesně, a nikoliv zavádějícím způsobem, znění čestného prohlášení stěžovatele, které uvedl v žádosti o osvobození od soudních poplatků. Napadené usnesení krajského soudu proto vychází ze žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků. Jelikož však stěžovatel v této žádosti, a ani později, nedoložil, že nemá dostatečné prostředky k zaplacení soudního poplatku, rozhodl krajský soud v souladu se zákonem o nepřiznání osvobození od soudních poplatků. Stejně tak nemůže obstát námitka stěžovatele, že z odůvodnění napadeného usnesení není patrné, co tedy vlastně doložil a jaký je úsudek krajského soudu z takového podkladu. Jediným úsudkem, který vyplývá z napadeného usnesení je totiž to, že je krajskému soudu neznámá výše státního příspěvku v hmotné nouzi, a že krajský soud popírá platnost listiny, jež je uložena u správy tohoto soudu. Z odůvodnění napadeného usnesení krajského soudu je totiž zřetelně patrné, že za stávajícího stavu čestné prohlášení stěžovatele není doložením toho, že tento nemá dostatečné prostředky a že takovým dokladem není ani potvrzení Městského úřadu v Poličce ze dne 7. 1. 2008 o poskytnutí příspěvku na živobytí z důvodů, které jsou uvedeny v odůvodnění napadeného usnesení. Krajský soud proto dovodil, že stěžovatel nesplnil svou zákonnou povinnost doložit, že nemá dostatečné prostředky. Pokud se stěžovatel domnívá, že krajský soud fakticky vymáhá vyplnění tiskopisu „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků“ ačkoliv i jeho obsahem jsou prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno, neodpovídá tato jeho domněnka skutečnosti, protože např. k bodům II. a III., pokud je žadatel vyplňuje, je třeba i potvrzení zaměstnavatele, a k bodům IV. až VI. Je třeba doložit přílohy, kterými jsou rozhodnutí daňová a rozhodnutí o přiznání dávky z hmotného a sociálního zabezpečení. Právě ty byly v případě stěžovatele aktuální, a přesto byla tato kolonka proškrtnuta.

Nejvyšší správní soud z uvedených důvodů dospěl k závěru, že kasační stížnost není opodstatněná, a proto ji zamítl (§ 110 odst.1 s. ř. s.). Ve věci rozhodl bez jednání, protože mu takový postup umožňuje ustanovení § 109 odst. 1 s. ř. s.

Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o ustanovení § 60 odst. 1, věta první ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Nejvyšší správní soud žádnému z účastníků náhradu nákladů nepřiznal, protože stěžovatel v řízení úspěch neměl a Jihočeské vědecké knihovně žádné náklady s tímto řízením nevznikly.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 26. června 2008

Cihlářová

JUDr. Eliška
předsedkyně senátu